

Ковжого С. О.,
канд.хімічн.наук, доц., доц. кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

Карманний Є. В.,
канд.техн.наук, доц., доц. кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

ОГЛЯД ТЕНДЕНЦІЙ І ПРИЧИН НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ АСПЕКТІВ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Створюючи підприємство або починаючи власний бізнес роботодавці не замислюються про наслідки нещасного випадку, або аварії які можуть статися в їхній організації або установі. У біль-

шості випадків, тільки після нещасного випадку, аварії або перевірки і отримання припису інспектора Держгірпромнагляду директори і підприємці займаються організацією служби охорони праці та розробкою документації з питань охорони праці на підприємстві. Можна було би уникнути багатьох проблем, якби робота по створенню безпечних умов праці, зменшенню ризиків травмування працівників, навчання та інструктажів була проведена раніше.

До речі, не аби який позитивний внесок у зменшення кількості нещасних випадків на виробництві змогли би зробити випускники Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, тому що після вивчення на кафедрі трудового права нашого Університету у рамках нової навчальної дисципліни «Професійна безпека юриста» розділу «Охорона праці в галузі», вони могли би на штатних чи позаштатних засадах надати широкий спектр виважених консультативних послуг щодо належної організації служби охорони праці суб'єкта господарювання. Про це наголошується нашим студентам на початку вивчення вказаної навчальної дисципліни. Посада ж інспектора з охорони праці суб'єкта господарювання може слугувати прикладом вдалого працевлаштування випускника юридичного вищого навчального закладу у нашому складному сьогоденні.

Україна має різноманітну нормативно-правову основу щодо регулювання охорони праці, а саме: Конституція України, резолюції та рекомендації Міжнародної організації праці (далі – МОП), Кодекс законів про працю України, Закон України «Про охорону праці», постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві», положення, стандарти тощо.

Згідно зі статтею 6 Закону України «Про охорону праці», – умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам законодавства. Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Він зобов'язаний негайно повідомити про це безпосереднього керівника або роботодавця. Факт наявності такої ситуації за необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за

участю представника профспілки, членом якої він є, або уповноваженої працівниками особи з питань охорони праці (якщо професійна спілка на підприємстві не створювалася), а також страхового експерта з охорони праці [1].

Відповідно до ДСТУ 2293–99 «Охорона праці. Терміни та визначення основних понять», нещасний випадок на виробництві – це раптове погіршення стану здоров'я чи настання смерті працівника під час виконання ним трудових обов'язків внаслідок короткотривалого (тривалістю не довше однієї робочої зміни) впливу небезпечного або шкідливого чинника [2].

У резолюції МОП «Про статистику виробничого травматизму», прийнятою 16-ю Міжнародною конференцією зі статистики праці у 1998 році, зазначається що нещасний випадок на виробництві – це несподівана та незапланована подія, включаючи дії умисного, насильницького характеру, яка виникає внаслідок трудової або пов'язаної з нею діяльності, що призводить до травмування, хвороби або смерті [3].

Незважаючи на ґрунтовний правовий механізм регулювання безпеки праці на виробництві, існування відповідних органів, які створюються для контролю та реєстрації нещасних випадків, засобів їх запобігання, питання щодо охорони праці на виробництві на сьогоднішній день, на жаль, залишається на неналежному рівні. Про це свідчать переконаливі дані статистики, які мають щорічну зростаючу тенденцію.

За даними порівняльного аналізу стану нещасних випадків та професійних захворювань в Україні за 2016 рік, який був проведений Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України: у 2016 році робочими органами виконавчої дирекції Фонду зареєстровано 4766 (з них 364 – смертельно) потерпілих від нещасних випадків на виробництві, на яких складено акти за формою Н-1. У тому числі складено 4369 (в т.ч. смертельно – 270) актів за формою Н-1 на випадки, що сталися і розслідування яких закінчилось у звітному періоді, та 397 (в тому числі смертельно – 94) актів на випадки, що сталися у минулих роках, а акти на них складені у звітному періоді. У 2016 році у порівнянні з 2015 роком кількість страхових нещасних випадків збільшилась на 3,8% (з 4592 до 4766), кількість смертельно травмованих осіб збільшилась на 1,1% (з 360 до 364) [4].

Серед причин нещасних випадків переважають організаційні – 65,1% (3103) нещасних випадків. Через психофізіологічні причини сталося 22,8% (1088) нещасних випадків, а через технічні причини – 12,1% (575) нещасних випадків. Найпоширенішими організаційними причинами стали:

1) невиконання вимог інструкцій з охорони праці – 35,6% від загальної кількості травмованих осіб по Україні (1698 травмованих осіб);

2) невиконання посадових обов'язків – 8,7% (414 травмованих осіб);

3) порушення правил безпеки руху – 6,1% (292 травмовані особи);

4) порушення технологічного процесу – 3,0% (145 травмованих осіб) [4, 5].

Наслідком недосконалості та застарілості нормативно-правового базису щодо регулювання охорони праці є низький рівень ефективності забезпечення охорони праці. Це, по-перше. По-друге, зараз має місце відсутність належного виконання та відповідальності щодо недотримання норм з питань охорони праці на суб'єктах господарювання. По-третє, переважна більшість виробничих травм та аварій, поряд з організаційно-технічними причинами, трапляється також й через суттєві порушення трудової й технологічної дисципліни, недостатню нормативно-правову обізнаність кадрів з питань забезпечення належних умов праці, відсутність суворого щоденного і послідовного контролю за додержанням працівниками вимог з охорони праці під час виробничого процесу [6]. Свідченням цього є досить низький рівень охорони праці в Україні. Це можна подолати шляхом перегляду і суттєвого вдосконалення нормативно-правового регулювання в цій сфері. Одним з першочергових завдань є приведення законодавчої бази у відповідність до сучасних стандартів, факторів трудових відносин, нових ризиків й особливостей виробничих процесів. Необхідним є узгодження і скорочення нормативно-правових актів, оскільки через їх велику кількість виникають колізії в регулюванні охорони праці. Важливим є створення правового механізму, за умов ефективного функціонування якого роботодавцю буде економічно не вигідно мати неналежний стан охорони праці на своєму суб'єкті господарювання.

Проаналізувавши вищезазначене, можна прийти до висновку, що, незважаючи на ґрунтовну нормативно-правову основу щодо регулювання охорони праці, дана проблема на сьогоднішній час залишається остаточно невирішеною. Це пов'язано:

- перш за все, з недосконалістю та втратою актуальності деяких нормативно-правових актів, не прийняттям до сих пір нового трудового Кодексу;

- по-друге, з економічним становищем в нашій країні, що призводить до того, що працівники нехтують дотриманням правил безпеки на виробництві задля виконання трудової функції та отримання заробітної плати у більшому обсязі;

- по-третє, зі зменшенням особистої психологічної свідомості та відповідальності працівника на конкретному робочому місці щодо наявності ризиків отримання травм і професійних захворювань, що впливає, нерідко, – з банальної відсутності належної системи інструктажів й інформування з боку роботодавця.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону праці» №2695-ХІІ від 14.10.1992 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.

2. ДСТУ 2293-99 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять» від 01.01.2000 р.

3. Конвенція про статистику праці №160 (укр./рос.) Міжнародна організація праці; Конвенція, Міжнародний документ від 25.06.1985 р.

4. Аналіз страхових нещасних випадків на виробництві та профзахворювань за I півріччя 2016 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.social.org.ua/view/5846>.

5. Самігулліна К. В., Карманний Є. В. Інформаційно-аналітичні аспекти дослідження нещасних випадків на виробництві в Україні // Матеріали V-ї студентської наукової конференції «Безпека людини і суспільства в сучасних умовах життєдіяльності». – Х.: Нац. юрид. ун-т, 2014. – С. 242–243.

6. Ковжого С. О., Карманний Є. В., Кликова Ю. В. Сучасні правові особливості регулювання аспектів охорони праці на суб'єктах господарювання // Проблеми техногенно-екологічної безпеки: освіта, наука, практика : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 24 листопада 2016 р. / редкол.: О. В. Метельов та ін. – Х.: ФОП Бровін О. В., 2016. – С. 248.